

חג השבועות א

ולעולמי עולמים אין לה שינוי ולא גרעון ולא תוספת⁹, "התורה הזאת אין חוקי ומשפטי משתנים לעולם ולעולמי עולמים"¹⁰.

די ציוויים והוראות פון פאר מ"ת איז אין זיי געווען הוספות עקריות וכו', ווי ס'איז געווען ביי נח לגבי אדם, אברהם לגבי נח וכו',¹¹

ויל' (בדרך אפשר) אז בא זיי איז (עיקר) ענינים געווען צוליב דער טובה ותועלת האדם — ובמילא¹², אז עס זיינען געווארן שינויים (עליות וכו') אין דעם אדם, זיינען אויך געווארן שינויים אין די ציוויים (פון אויבערשטן, כביכול) להאדם.

משא"כ ביי מ"ת¹³, וואס דאן האט דער אויבערשטער „נפשי כתבית יהיבית" אין תורה, איז מובן, אז די מצות התורה זיינען (ניט נאר א „מיטל" צו קבלת

א. ס'איז ידוע, אז בא מ"ת:

— כאטש אז אויך לפני מ"ת האט מען געלערנט תורה, וכמפורש¹⁴ „בית מדרשו" של שם „ובית מדרשו" של עבר, און (אנהייבנדיק פון אדם הראשון) איז מען נצטוה געווארן בכמה מצות¹⁵, און נאכמער האבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה —

נחחדש אז אידן זיינען דעמאלט נצטוה געווארן אויף אלע תרי"ג מצות און ס'איז (געגעבן) אנגעזאגט געווארן כל התורה כולה לכאורא מישראל, און אויך אז — תומ"צ זיינען געגעבן פון „אנכי" (ה' אלקיך): „אין אז אופן (ווי די גמרא זאגט, פון „אנכי", וואס „אנכי" איז ר"ת) „אנא נפשי כתבית יהיבית" — דער אויבערשטער האט זיך „אריינגעשריבן" און „אריינגעגעבן" אין תורה.

און וויבאלד אז תורה איז נפשו (בלשון החסידות — רצון¹⁶ עצמי) פון אויבערשטן, איז מובן (וואס איז אז עיקר באמונתנו), אז „התורה הזו לא תהי' מוחלפת", ובלשון הרמב"ם „דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעד

(1) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה (ע' 88 ואילך) ועוד — דוה שעי' מ"ת קדושת המצות נקבעת „בהפצא", בגשם העולם הוא תוצאה מהחידוש דמית המבואר לקמן בפנים.

(2) ביר פסיג, יוד. פרשי תולדות כה, כו.

(3) ראה רמב"ם רפ"ט מהלכות מלכים.

(4) ראה יומא כה, ב. קידוש פב, א (במשנה).

(5) יתרו כ, ב.

(6) שבת קה, א. וכגירסת העי'. וראה לקו"ת שלח

מח, סעי' ואלך.

(7) ראה רמב"ם בפירושו המשניות סנהדרין

הקדמה לפרק חלק היסוד התשיעי. אבל בהעתקת

הריי קאפח לא נזכר ביסוד זה הענין והתורה מועתקת מאת הבורא: ע"ש.

(8) מלשון אין נפשי אל העם הזה (ירמי' טו, א).

(9) רפ"ט מהל' יסוה"ת. וראה גם הקדמת הרמב"ם לפיה"מ (הובא בפירושו לסנהדרין שם) ד"ה החלק הראשון (המתנבא בשם) ואילך.

(10) הלכות מלכים פ"א ס"ה"ג (לפנינו ובכמה דפוסים — בשינויים והשמטות מצד בקורת הצנזור. וראה בהנשמן בלקו"ש ח"ח ע' 271: 275) וראה גם הל' מעה"ק ספ"ב.

(11) כהרמב"ם (הל' מלכים רפ"ט): על ששה

דברים נצטווה אדה"י כו' הוסיף לנח כו'.

(12) כ"ה בעקרים מאמר ג ספ"ד ואילך. אמנם

הוא חולק על הרמב"ם וס"ל דגם התורה אפשר

שתשתנה ע"י הבורא, עיי' (פ"ד ואילך). ומביא

ראי' מהמצות דלפני מ"ת. ועי' המבואר בפנים

מתורצת קושיתו על הרמב"ם כי גם לדעת הרמב"ם

המצוות שלפני מ"ת שאני. וראה ראש אמנה להרי"א

אברבנאל פ"ג.

(13) ראה ראש אמנה שם. ובארוכה (אבל אינו

מחלק בין לפני מ"ת ואח"י) — בית אלקים

(להמב"ט) שער היסודות פ"ד ואילך. ועוד.

אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד להורות²⁵
לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני,
„דברי תורה כולם אחת“²⁶.

קומט אויס, אז אויך די אַלע ענינים
אין ש"ס וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט
טבעי בני אדם, רפואות²⁷ און כיו"ב, ווי-
באַלד זיי זיינען אַ חלק פון תורה
שבע"פ, זיינען אויך זיי²⁸ אין כלל²⁹ פון
נצחיות התורה, וועלכע ווערט ניט
נשתנה³⁰.

עפ"ז דאַרף מען פאַרשטיין וואָס מען
געפינט בנוגע צו כמה סגולות ואפילו
רפואות שבתורה (שבע"פ) ווערט גע-
זאָגט, אַז בזמן הזה זיינען זיי אַנדערש

שכר, אָדער „לצרך בהן את הבריות“³¹
אָדער צו דערגרייכן די מעלה ועילוי
פון „סגולה גוי' ממלכת כהנים וגוי
קדוש“³², (וואָס דעמאָלט איז שייך צו
זאָגן אַז ווען ס'איז דאָ אַ שינוי אין די
מקיימי המצות ווערט אַ שינוי אין די
מצות עצמן), נאָר אויך, בעיקר) דער
מכוון ותכלית, ווייל זיי זיינען „נפשי“
פון דעם אויבערשטן. ובמילא, כשם³³ ווי
ס'איז ניט שייך קיין שינוי אין דעם נפשי
ח'י, אַזוי איז ניט שייך קיין שינוי אין
תורה ומצות³⁴, וכמבואר במקום אחר
בארוכה³⁵.

ב. וויבאַלד אַז דער ענין הנצחיות
שבתורה איז פאַרבונדן דערמיט וואָס זי
איז „נפשי“ ווי „יהבית“ ונתלבשה אין
„חכמתו ורצונו של הקב"ה“³⁶ איז מובן
בפשטות, אַז דער ענין הנצחיות אין
תורה איז ניט נאָר בתושב"כ, נאָר אויך
בתושבע"פ³⁷ (וואָס „כל המצות שניתנו
לו למשה בסיני (שהתחלת הניתנה —
„אנכי“) בפירושן ניתנו“³⁸) ובכל חלקי³⁹,
ווייל „מקרא“⁴⁰ משנה תלמוד ואגדה⁴¹

(25) כ"ה בירושלמי שם. ובכ"מ הלשון הוא
„לחזש" — ראה לקושי ח"ט ע' 252 והערה 20-21
שם.

(26) ספרי האזינו (לב, ב), וממשיך שם: ויש בהם
מקרא ומשנה הלכות ואגדות. וראה ע"ז אגדות —
אנציקלופדי תלמודית כרך א ערך אגדה.
(27) להעיר מצפצפ' על הרמב"ם ה"ל שבת פ"א
הכ"ה בהשטות „דזה הוי ספר רפואות מה דמבואר
בפסחים דף נ"ז (רע"א) דזה ג"כ הוה מסיני". וראה
שו"ת צפע"נ (דווינסק ח"א ס"ד): „רפואות הנזכרים
בגמ' זה גדר חלק מן התורה שבע"פ המסור לנו
בקבלה ובאמת זה גדר ספר רפואות אשר מבואר
בפסחים . . ולא כמ"ש הרמב"ם בפה"מ בפסחים.
ע"ש בארוכה.

(28) ראה לקוטי לוי"צ — אגרות ע' רסו: שכל
מה שנאמר בתושב"כ ובתושבע"פ הן בהלכה והן
באגדה . . כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש
שנאמרו כמו שהוא ממש.

(29) להעיר מרבינו בחיי פתיחה לפירוש התורה,
שבילי אמונה הנהיג השמיני ובכ"מ — דכל החכמות
כלולות בתורה ובאות נמשכות ממנה. וידועה הרא"י
מרי" בן חנניא (בכורות ה, סע"א ואילך). ועוד. וראה
לקושי ח"ב ע' 197 ואילך (ובמכתב שלאח"י).

(29) ומ"ש בכ"מ (ר' שרירא גאון (אוצר הגאונים
גיטין תשובות סע"ו), הרמב"ם במו"נ (ח"ג ספ"ד),
ר"א בן הרמב"ם מאמר על דרשות רז"ל (נדפס
בהקדמת עין יעקב דפוס ווילנא)) לכאורה דלא
כהנ"ל — נתבאר בשיחות חגה"ש וש"ס נשא תשמ"ג.

(14) תנחומא שמיני ח (וראה שם ז). ב"ר רפמ"ד.
וש"נ. וראה מו"נ ח"ג פכ"ז. וראה בהנסמן בהערה
18.

(15) יתרו י"ט, ה"ו.

(16) בית אלקים שם פל"ד.

(17) עפ"ז יש להעיר בכמה פרטים שבראש אמנה
שם ואכ"מ.

(18) ראה לקושי ח"ט ע' 182 ואילך. וש"נ.

(19) לשון התניא פ"ד. ועוד.

(20) ראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שם,
וסנהדרין שם. בית אלקים שם.

(21) הרמב"ם בריש הקדמתו לספר היד.

(22) התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה, שגם
פרטי ההלכות כ"י (תניא קו"א סד"ה ולהבין פרטי).

(23) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. מגילה פ"ד ה"א.

וראה בהנסמן בלקושי שבהערה 25.

(24) ראה גם שו"ת הרדב"ז ח"ד סר"ל"ב אלה

(שנ).

מען פירט זיך באופן מסויים איז דאס א סכנה, און אז די זאך איז אן ענין של רפואה כו' — ווי קען מען זאגן אז זיי זיינען ניט קיין ענינים נצחיים און זיינען ניט גילטיק בזמן הזה (ביו), ווי עס שטייט, אז מען טאר זיך ניט באנוצן מיט די רפואות שבש"ס, ווייל נשתנו הטבעים?³³

[און ווי כמה מפרשים³⁴ זאגן טאקע בנוגע כמה ענינים, אז היות זייער איסור איז מצד הלכה למשה מסיני קען אין זיי ניט זיין קיין ענדערונג מצד שינוי העתים וכיו"ב, ווייל „דבר אלקינו יקום לעולם“].

ג. עד"ז איז די קשיא בדברי הרמב"ם: אין הלכות דיעות שרייבט דער רמב"ם א גאנצן פרק³⁵ ווי א מענטש דארף זיך פירן אין עניני אכילה ושת"י וכו', „הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא“³⁶, וואס פון דעם וואס דער רמב"ם האט דאס אריינגעשטעלט בספרו יד החזקה, א ספר פון „הלכות הלכות“³⁷, איז מובן אז די הוראות זיינען (ניט עד"ז ווי די הוראות הרופא, וואס דער חולה דארף זיי פאלגן מצד „ונשמרתם מאד לנפשותיכם“³⁸ וכיו"ב, אבער דברי הרופא זיינען ניט דברי תורה³⁹ — נאר אז זיי גופא זיינען)

ווי בימים ההם (בזמן הש"ס וכו') וויילע נשתנו הטבעים?³⁰

בשלמא ענינים וואס זייער איסור האבן די חכמים מבאר געווען איז מפני סכנה מסוימת —

ולדוגמא: דער דין פון מים מגולים וואס „אסרום חכמים שמא שתה נחש מהם והטיל בהם ארס“³¹ — איז מובן, אז דאס איז כאילו ווי תורה זאגט בפירוש אז דער איסור איז אין דעם ארט און זמן ווען עס זיינען מצוי נחשים³² — און דערפאר איז „עכשיו שאין נחשים מצויים בינינו — מותר“³¹, וכיו"ב בשאר דברים.

און עד"ז ווי ס'איז ניט קיין סתירה צו נצחיות התורה דאס וואס מען געפינט כמה מצות ודינים וואס זייער חיוב איז חל נאר בזמן ומקום מסוים — כמו מצות התלויות ביום, בזמן שביהמ"ק קיים, התלויות בארץ וכיו"ב — ווייל תורה גופא האט מלכתחילה זיי קובע געווען אין א באשטימטן זמן ומקום, דאס איז דער גדר המצוה (וע"ד — מ"ע שהזמן גרמא).

אבער די עניני רפואה וסגולה בתורה, וואס זיי האט תורה ניט פארבונדן מיט די גדרים ותנאים פון זמן ומקום, נאר זיי ווערן געזאגט באופן סתמי — אז ווען

(33) ראה שדי"ח כרך א שם. חלק ג תרנח, סעי' ואילך. וש"נ.

(34) שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' רמד. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סצ"ח — הובאו בשדי"ח ח"א שם.

(35) פ"ד.

(36) לשון הרמב"ם שם בתחלת הפרק. וראה לקו"ש ח"ב (הוצאה שלישיית ושלד"ו) ע' 531 הערה 12. ח"ג ס"ע 806 ובהערה 9.

(37) כמ"ש ב(סוף) הקדמתו לספרו עיי"ש.

(38) ואתחנן ד, טו.

(39) להעיר מצפ"ע שם: אם רפואה הוה גדר דין או כו'.

(30) ראה רמ"א אה"ע סקנ"ז ס"ד. מג"א אור"ח סקע"ג סק"א. שו"ע אדה"ז אור"ח ס"ס קעט. ובכ"מ. וראה שדי"ח כרך א ר"א ואילך. כרך יו"ד ע' קצד [ב' ר"א].

(31) שו"ע יו"ד ר"ס קטז.

(32) כמפורש בתורה חזקא בסופו (ע"ז לה, א) ובמג"א אור"ח ר"ס תסח הטעם, כי „מתחלה לא נאסר בכל המקומות רק במקומות שיש נחשים וכן כל כיו"ב. וראה גם ס"ז יו"ד שם ובסקט"ז סק"י. ולהעיר מפתח תשובה שם בשם השליה דמ"מ שומר נפשו ירחק מהם.

ועוד נפק"מ למעשה — בשעת א איד לערנט אין הלכות דיעות אט די פרטי ענינים וואס ריידן ווי מען דארף זיך פירן באכילה ושת' כו' איז ער מקיים מצות תלמוד תורה און איז מחוייב פאר דעם צו זאגן ברכת התורה [און אזוי איז אויך מובן לגבי די הלכות פון רמב"ם (אין פ"ג ו' (רוב) פ"ד פון הלכות יסודי התורה) וועלכע ריידן וועגן די כוכבים און מלאכים כו', און עאכו"כ די מערערע פרקים פון תכונה אין הלכות קידוש החודש⁴², וכיו"ב].

איז נישט פארשטאנדיק: דער רמב"ם האט אין ספר היד נישט אריינגעשטעלט הלכות וועלכע זיינען שייך נאר ביז א זמן מסויים, נאר דוקא די וועלכע זיינען נוהגות לדורות — און צווישן די הלכות דיעות הנ"ל זיינען פאראן כ"כ הלכות — ווי דער סדר האכילה כו' — וואס זיינען נישט מתאים בזמן הזה צוליב דעם וואס נשתנו הטבעיים; וויבאלד די ענינים וטבעי הגוף זיינען תלוי און משתנה ממקום למקום ומזמן לזמן (ווי עס זיינען נשתנה געווארן די טבעיים פון זמן הש"ס ביז זמן הרמב"ם — וואס דערפאר ברענגט נישט דער רמב"ם כ"כ מעניני רפואה המפורשים בש"ס⁴³) — האט ער זיי, לכאורה, נישט געדארפט אריינשטעלן בספרו היד. נאר זאגן די הוראה כללית, אז צריך האדם להרחיק עצמו כו', און אין יעדן זמן און מקום וועט מען זיך פירן ווי ס'איז דעמאלט מתאים לויט דרכי הטבע (והרפואה).

א חלק⁴⁴ פון הלכות⁴⁵ ודברי תורה⁴⁶.

ובפרט אז דער רמב"ם איז זיך נישט מסתפק מיט זאגן „הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי כו' לפיכך צריך האדם להרחיק עצמו מדברים המאבדין את הגוף ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים“, און מסיים זיין אז מ'זאל מעיין זיין אין ספרי הטבעיים וספרי הרפואה וכו' וועלכע דברים זיינען מאבד (וע"ד ווי ער שרייבט בסוף פון דעם פרק עצמו⁴⁷ אז א חולה דארף האבן אנדערע הנהגות „כמו שיתבאר בספרי הרפואות“).

פון דעם וואס ער רעכנט אויס בפרטיות ווי און וואס מען דארף עסן וכו'⁴⁸, איז מובן אז די פרטים זיינען „הלכות הלכות“, דברי תורה אזוי ווי די אנדערע ענינים אין ספר היד;

40) אפילו את"ל שמקורו לכמה ענינים בפרק זה הוא לא ממש (וראה כס"מ שם הי"ח) [אבל ראה מגדל עוז בריש הפרק „כל הדברים שבפ' הזה כלולים מדברי הרפואות במאמרי חז"ל מפוזרים בכל התלמוד כו' (וראה לשיטתו עדין — בהל' ע"ז רפ"ב), וראה „עלה לתרופה“ להמלבי"ם (נדפס בספרו ארץ חמדה ע"ת סוף חומש במדבר) מקורות בש"ס לפרק זה. ועדין בהגהות בני בנימין, נמוקי מהרא"י, צפצפע ועבודת המלך לרמב"ם כאן], הרי עי"ז שכתבו בספרו — נעשה חלק מדברי תורה (ראה לשון הרמב"ם סוף הל' קדוש החודש. תומים שהובא לקמן בפנים סעיף ז).

41) ראה רמב"ם הל' דעות שם הי"ב. כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו⁴⁹ — ראה נמוקי מהרא"י שם.

42) להעיר משורת הרמ"א סי' ז (שמביא מבעל בחינות עולם) גם בנוגע לספר המורה להרמב"ם, מ"מ כבר נתפשטו ספריו בכל חכמים האחרונים ז"ל וכולן עשו אותן לראשם עטרה להביא רא"י מתוך דבריו כהלכה למשה מסיני⁵⁰. והרמ"א עצמו מביאו בהתחלת שו"ע ריש או"ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 529 בהערה.

43) הלכה כא.

44) ולא כעניני רפואה לחולה שכתבם בספרי הרפואה שלו.

45) מפרק יא ואילך. למרות מ"ש שם בספ"י.

וראה לקו"ש שבהערה 29.

46) ראה לחי"מ הל' ת"ת פ"ד הא': שריבנו אינו אומר הדינים הנוהגים בזמן הזה בלבד אלא הדינים שניהגו בכל זמן אפי' אחר ביאת משיחנו בע"ה. וראה שד"ח (כרך ט) כללי הפוסקים ס"ה אות יא.

47) ראה ספר קובץ לרמב"ם שם הי"ח. שד"ח כרך ג שם.

טבעי בנ"א בזמן הזה זיינען נשתנה גע-
ווארן (און דערפאר העלפן ניט די
רפואות כו' שבזמן הש"ס ועד"ז כמה
הוראות בדרכי הבריאות שברמב"ם),
האט דאס ניט צו דעם וואס דער ענין
אדער די הלכה (בש"ס וכן ברמב"ם) איז
א הוראה לדורות, א חלק פון תורה
נצחית — ווייל די הוראה שבזה איז
נצחית, נאר דער „דבר שנצטווה עליו“
איז „נעדר“ (האט זיך געביטן) — ס'איז
ניט דער גוף וועלכער איז געווען בזמן
הציווי.

[ע"ד ווי דער רמב"ם גופא בא-
ווארנט⁵¹, אז דאס וואס ער איז מבטיח
„אני ערב לו“ אז „המנהיג עצמו בדרכים
אלו . . . אינו בא לידי חול כל ימיו“ איז
ניט גילטיק ביי איינעם וואס „הי' גופו
רע מתחילת ברייתו או כו“ (נאך כמה
תנאים)].

אבער אויך לויט דער הסברה איז ניט
גלאטטיק: ביים ציווי אויף השמדת ז'
אומות אדער אויף מחיית עמלק, זאגט
תורה אין דעם ציווי ומפרט דעם „דבר
שנצטווה עליו“ (ז' אומות, עמלק), דאס
איז א חלק פון דעם ציווי,

משא"כ בנדו"ד: אין לשון הש"ס
והרמב"ם זיינען ניטא קיין תנאים, תנאי
הטבע (של האדם, של סממני הרפואה
וכו').

ה. ויש לומר דעם ביאור בזה —
ובקדים אז ענין כללי בנוגע צו תורה
ומצוות:

ס'איז ידוע דער כלל בחז"ל⁵² אז
„התורה (ש)מדברת בעצם בעליונים
ורמוזות“⁵³ בשניות בתחתונים (און דער

[ע"ד הצחות יש לומר, אז דאס
ברענגט ארויס די חשיבות און טייער-
קייט פון א אידנ'ס געזונט — אז בכדי
צו באווארענען די בריאות פון אידן,
אפילו ווען די תועלת דערפון איז בלויז
געציילטע דורות אדער יארן, איז דער
רמב"ם כולל די הוראות צוזאמען מיט
אלע אנדערע עניני הלכות].

עס פאדערט זיך אבער ביאור: סוף-
סוף האט דער רמב"ם געדארפט בא-
ווארענען אז די ענינים אין דרכי
הבריאות זיינען בלויז געשריבן גע-
ווארן לויט די טבעים שבדורו — און
ניט סותם זיין זיי ווי הלכות הקבועות
לדורות.

ד. ויש לבאר זה — אז דאס איז ע"ד
ווי דער רמב"ם אליין איז מסביר (אין
ספר המצות שלו⁵⁴) דעם טעם פארוואס
ער רעכנט צווישן די מצות אויך די
מצוה פון השמדת ז' אומות — אע"פ אז
לכאורה איז דאס ניט א מצוה וועלכע
איז נוהגת לדורות (וואס אזעלכע מצות
ווערן ניט גערעכנט במנין המצות) —
וז"ל⁵⁵: הענין שנסתיים בהשגת מטרות
בלי שיהא אותו הדבר תלוי בזמן מסוים
אין אומרים בו אינו נוהג לדורות, לפי
שהוא נוהג בכל דור שבו נמצאת
אפשרות אותו הדבר . . . כללו של דבר
אתה צריך להבין ולהתבונן בהבדל בין
המצוה ובין הדבר אשר נצטווה עליו, כי
יש שתהא נוהגת לדורות, אלא שהדבר
שנצטווה עליו כבר נעדר בדור מן
הדורות כו".

ועד"ז וואלט מען לכאורה געקענט
זאגן בנדו"ד⁵⁶: דאס וואס מען זעט אז די

(48) מ"ע קפז.

(49) הועקת כאו ע"פ העתקת הרי" קאפח.

ולפנינו (והעתקת הרי"ה העליר) בשינוי לשון.

(50) להעיר מראש אמנה שם.

(51) בהל' דעות שם הי"ב.

(52) עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב.

(53) כ"ה בעש"מ שם.

וכמפורש מחז"ל⁵⁹ אויפן פסוק⁶⁰ מגיד דבריו ליעקב . . הקב"ה . . מה שזוהא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור.

סאיז קיין סתירה ניט צום כלל אז המעשה הוא העיקרי⁶¹, ועד"ז בנוגע צו תורה דער כלל⁶² אז "תורה לא בשמים היא"⁶³ — ווייל דער רצון העליון איז אז (עיקר) קיום המצוה איז דוקא דא למטה וכפשוטה (ועד"ז איז אויך פסק ההלכה פון תורה דוקא למטה, "לא בשמים היא"⁶⁴);

משאיכ בנוגע צו תורה ומצות מצ"ע, איז אדרבה: דער מקור והתחלה פון תורה ומצות איז למעלה ברוחניות (כמש"נ⁶⁵ ואהי אצלו גוי' שעשועים גוי' כמאמר חז"ל⁶⁶: חמודה גנוזה שגנוזה לך, ועוד), און פון רוחניות ווערן זיי דערנאך נמשך (כמש"כ⁶⁷ מן השמים דברתי עמכם; מן השמים השמיך את קולו גוי' ועל הארץ גוי') ונשתלשל למטה ובגשמיות⁶⁸. און דעריבער, אלע ענינים וואס שטייען אין תורה, איז זייער אפטייטש "בעצם" — ווי זיי זיינען בעליונים ברוחניות⁶⁹.

של"ה איז מאריך אין דעם⁷⁰; דאס מיינט: ניט אז די ענינים וואס שטייען אין תורה ווערן הויפטזעכלעך ("בעצם") געמיינט ווי זיי זיינען למטה אין גשמיות און סאיז בלויז א רמז אין זיי אויף די ענינים ווי זיי זיינען ברוחניות ("הכתוב יגיד בתחתונים וירמוז בעליונים"⁷¹), נאר פארקערט: תורה רעדט בעצם "בעליונים" — ווי די ענינים זיינען ברוחניות און איז דערביי (נאר) מרמז אויף די ענינים ווי זיי זיינען "בתחתונים", אין גשמיות.

— ד.ה. אוודאי איז "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁷² און מען קען ניט זאגן אז דער פסוק מיינט בלויז ווי דער ענין איז ברוחניות⁷³; עס איז אלעמאל דא דער פשט פון מקרא, ווי ער ווערט גע-טייטשט "בתחתונים" — אבער בעצם רעדט די תורה בעליונים —

עד"ז איז בנוגע צו מצות: מצות זיינען בתחתונים — די מעשה המצוה כפשוטו, און בעליונים — דער תוכן רוחני פון דער מצוה⁷⁴; דער פירוש בזה: סאיז ניט אז אין צוגאב צו דער מצוה ווי מ'איז איר מקיים בפשטות האט די מצוה אויך א תוכן רוחני, נאר אדרבה: ווען תורה רעדט וועגן מצוות איז "בעצם" גע-מיינט די מצות ווי זיי זיינען "בעליונים" (ברוחניות), און די מצות ווי מ'איז זיי מקיים בגשמיות זיינען א המשך ותוצאה פון ענינים ברוחניות.

(54) יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה לית להאריזל ר"פ בראשית (וראה סה"מ ת"ש ע' 68 בהערה). לקרי' תוריע כב, סע"ב ואילך. ובהנסמן לקמן הערה 78.

(55) לשון הרמב"ן בראשית א, א (בסופו) — הובא בעש"מ שם. אבל י"ל שאין הכרח לומר שהרמב"ן פליג. ואכ"מ.

(56) שבת סג, א. ושי"ן.

(57) ראה שר"ת הרשב"א ח"א סתי"ז.

(58) בלשון החינוך (בסוף הקדמתו) "רמז . . משרשי המצוה הנגלה . . ובסתום מגיד כו'".

(59) שמור פ"ל, ט. וראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

(60) תהלים קמז, יט.

(61) אבות פ"א מ"ז. וראה שר"ת הרשב"א שם.

(62) בי"מ נט, ב. תמורה טז, א. רמב"ם הל' יסוה"ת

רפ"ט.

(63) לשון הכתוב נצבים ל, יב.

(64) ראה אגה"ק סכ"ז (קמד, ב ואילך) בנוגע

לבקור הלכה ולבירור ספקות בתורה — עוד טעם בזה. ואכ"מ.

(65) משלי ת, לו. נתבאר באגה"ק (קרא) קסא, א.

לקרי' פרשתנו יז, ג ואילך.

(66) שבת פח, ב.

(67) יתרו כ, יט. ואתחנן ד, לו.

(68) ראה גניא פ"ד: התורה ירדה ממקום כבודו

שהיא רצונו וחכמתו כו' ומשם נסעה כו' עד

שנחלשה בדברים גשמיים כו'.

(69) וראה ביאורו וישלח כ, א ואילך. לקוטי

לוי"צ אגרות ע' רסה ואילך.

פון שנים כתיקונן, האבן די ענינים אויך דא למטה דעם זעלבן תוכן ווי זייענדיק למעלה, ובמילא — העלפן די רפואות וסגולות אויך בפשטות.

משא"כ ווען עס ווערט א שינוי (און ירידה) בעולם — דעמאלט קענען די ענינים רוחניים ניט אראפקומען למטה מיט דער גאנצער שלימות⁷¹, דעריבער ווערט א שינוי בנוגע זייער פעולה אלס רפואת הגוף — און די הוראות הנ"ל בלייבן נאָר ברוחניות⁷².

ווי'ל דוגמא לזה — ווי מען געפינט בנוגע צום ענין „רפואה“ (נפשית) וואס איז דא ביי מצוות מסוימות: בזמן שבת המקדש ה' קיים און מ'האט דאָרט מקריב געווען קרבנות, איז דורך ברענגען א קרבן (בגשמיות) האט א איד געהאט א כפרה, ושב ורפא לוי' א רפואה אויפן חטא: בעת ס'איז נשתנה געוואָרן דער טבע ומצב, ומפני חטאינו גלינו מארצנו⁷³ און „חרב בית מקדשנו“ — אין דעם מצב העלפט ניט די „רפואה“ הנ"ל, הקרבת קרבן (ואדרבה) — מען טאר ניט ברענגען א קרבן, אבער מ'באקומט די רפואה וכפרה דורך הקרבת הקרבן ברוחניות — תפלה, תשובה כו.⁷⁴

ז. עד"ז יש לבאר אויך בנוגע דעם פרק פון הל' דעות וכו' אין רמב"ם:

(71) ראה גם לקוש' חט"ו ע' 98 ואילך — עד"ז בנוגע לכמה ענינים.

(72) וראה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' עג שמפרש מ"ש רי"ל (חולין צ, ב. ספרי (ופרשי') דברים א, כח. וראה לקוש' חט"ו ע' 17 שוה"ג להערה (23) דברה תורה כלשון הבאי, כי ערים גדולות ובצורות בשמים (דברים שם) הוא כמשמעו שהן בצורות במרום שאין ע' שרים של מעלה נכנסים באוירה של איי כו' (וראה שם הר"ח דהבאי" — „הנה ברכו את ה'... שאין בדבריהם דבר בטל").

(73) ישע"י ו, יוד.

(74) ראה לקוש' חט"ו ע' 416 ובהערות שם.

ו. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין בנדר"ד, בנוגע די עניני רפואה כו':

ווען תורה רעדט וועגן הוראות בעניני רפואה וסגולות כו', איז זי „מדברת בעצם בעליונים“, ד.ה. בעצם און צום אלעם ערשטן ווערן זיי גע- מיינט ווי זיי זינען ברוחניות, און ערשט דערנאָך (ווי א תוצאה פונעם עצם און א המשכה ממנו) ווערן זיי נשתלשל און קומען אראפ למטה אין גשמיות — ורומזות בשניות בתחתונים⁷⁵.

און ווי די ענינים זינען ברוחניות, זינען זיי נצחיים⁷⁶ און מצד זייער רוחניות'דיקן שורש איז זייער תועלת ורפואה פאראן אלעמאל.

ובפשטות: די עניני הגוף — אכילתו, רפואתו כו' — ווערן נשתלשל פון די זעלבע ענינים ווי זיי זינען באַ אים בנפשו; איז בנוגע דער „אכילה“ ו„בריאות“ רוחניות פון נפש, האבן די רפואות וסגולות ווי זיי זינען בעל- יונים, ברוחניות — א תוקף נצחי, אין וועלכן ס'איז ניטאָ קיין שינוי. נאָר ווי די ענינים קומען אראפ בהשתלשלות למטה אין גשמיות, קען זיין א חילוק; אין א זמן

(70) ראה תניא בקרא' ד"ה ולהבין פרטי הלכות בסופו (קס, א): „וע"כ התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה שגם פרטי ההלכות דש"סיה מלי' הן הן ענפים מהכללות ויש לכולם שורש למעלה, אלא דשם מבואר הוא לגבי „פרטי ההלכות דלא שכיחי כלל ואפשר שלא היו מעולם במציאות מכש"כ שלא יהיו לעיל כו'“ (שם בתחלתו), והיינו הלכות כאלו שהתורה אומרת אם י"ה כך וכך כו', משא"כ המדובר בפנים, כשהתורה מדברת בדברים שבמציאות. ולהעיר, שעד"ז מבואר בנוגע המנין דששים רבוא בניי (שכפ' במדבר), דזה שכתוב בתורה המספר שהיו אז — והלא התורה היא נצחית, כי המספר הזה הוא תמיד בשרש נשוי למעלה (אוה"ת במדבר ס"ע כט ואילך, ד"ה שאו תרע"ח ובכ"מ). וראה אוה"ת שם ע' לב, דע"י הקריאה בתורה — נמשך הענין (דלמעלה) גם למטה.

ח. דער ענין הנ"ל (סעיף ה) — אז התורה מדברת בעצם בעליונים כו' — איז נוגע אויך אין דעם לימוד התורה שעל ידי האדם:

ס'איז דא דער לימוד התורה ווי ער איז בתחתונים, נגלה דתורה, און ס'איז פאראן ווי דער לימוד התורה איז בעל-יונים, פנימיות התורה (וואס איז דער עיקר עסק הנשמות בג"ע⁷⁸) — הן דער לימוד פון פנימיות הענינים דהלכות בנגלה, פנימיות המצוה וטעמיהם הנס-תרים⁷⁹, און הן די ידיעה ולימוד אין סדר השתלשלות ואחדות ה' כו' —

זאגט מען אויף דעם, אז כאטש פסק הלכה לערנט מען אפ דוקא פון די ענינים ווי זיי ווערן געלערנט בנגלה דתורה (דורך א נשמה בגוף למטה⁸⁰), איז אבער תורה מדברת בעצם בעל-יונים, עצם התורה איז ווי א איד דא למטה לערנט עס בפנימיות הענינים, און דאס פועל'ט אויך אן אור וחיות אין דער תורה ווי זי איז „רומזות בשניות בתחתונים", אין דעם לימוד פון נגלה דתורה,

בין כפשוטו אז דאס העלפט אים (נוסף וואס דאס איז בא אים כאמונה פשוטה, אויך) צו דערהערן און פילן אין זיין לימוד פון נגלה דתורה ווי זי ווערט געלערנט דא למטה (נתלבשה בדברים גשמיים ועניני עוה"ז⁸¹) — אז זי איז חכמתו ורצונו של הקב"ה⁸².

(78) ראה תניא פמ"א (נח, סע"א). אנה"ק סכ"ט (קמט, סע"ב). וראה קונטרס לימוד החסידות אות יא ואילך. סה"מ ת"ש ע' 75 ואילך. ועוד.

(79) אנה"ק סר"ט כו'.

(80) כניל סעיף ה ובהערה 62: 64.

(81) תניא פ"ה. וראה שם פ"ה.

(82) צ"ע אם אפשר דערהערן שזוהו „נפשי ועיד — אילו ידעתי הייתי (ס' העקרים מ"ב ספ"ל. מדרש שמואל פ"י מ"ו. וראה מו"ז ח"א פנ"ח). ואכמ"ל.

ס'איז ידוע וואס דער תומים⁷⁵ שרייבט וועגן דעם לשון הבי' ורמ"א, אז „הכל בכתב מיד ה' השכיל . . . רוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב וחפץ ה' בידם הצליח"⁷⁶.

פון דעם איז מובן, אז ווען דער רמב"ם האט געשריבן אט די הלכות — הנהגות וואס פארזיכערן אז דער גוף זאל זיין א בריא ושלם — איז „רוח ה' נוססה בקרביו מכוון זיין להלכה, כולל — צו נצחיות התורה. דהיינו, אז אפילו בשעת עס קומט א זמן, ווען ניט אלע פון זיינע אנגעזאגטע הנהגות אין עניני אכילה כו' ווירקן אז דער גוף הגשמי זאל זיין א בריא ושלם (ווייל טבע הגוף איז נשתנה געווארן צוליב מצב העולם כנ"ל), דאך זיינען די הוראות זיינע נצחיים און זיי זיינען פועלות פעולתן דורך אכילה שתי' כו' ברוחניות", בנפש האדם — און דער תוכן רוחני, איז דער „בעצם", דער אמת פון דעם ענין, כאטש אז בגלוי ובחיצוניות רעדט דער רמב"ם וועגן בריאות הגוף בגשמיות.

(75) בבאורו לס' תקפו כהן בס"ק קכד בטופו (הובא בשו"ת צ"צ יו"ד ס"י קעו ח"ג בתחלתו (קטו), ב)).

(76) ולהעיר מהמשך בשה"ק תער"ב ח"ג ס"ע אישפה: שמעתי בשם רבינו ג"ע שכל המחברים עד ה"טז וש"ך והם בכלל עשו חיבוריהם ברוה"ק. — ובס' שארית ישראל (מהר"צ כו' הר"ר ישראל דוב בער מו"לענדק) דרוש לסוכות עפ"י פרדס (מאמר א בתחלתו): בשם הריב"ש שכל החיבורים שהיו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברה"ק וכיון שהוא ברוה"ק הוא תורה עצמה ואמר שרק הגילוי הוא ע"י רוה"ק אבל כיון שנתגלה ונעשה תורה באמת תורה בעצם גבוה יותר מרוה"ק וכיון שהוא תורה אפשר לפרש ע"פ פרד"ס. ובלקוטי לוי"צ אגרות שם „שכל מה שנאמר . . . ובכל הספרים שחיבורם חכמים צדיקים שלמדו תורה לשמה . . . כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש כו', כניל בהערה 28. עיי"ש.

(77) ראה ברכות נז, סע"א. ולהעיר מקהיר ב, כד. וש"נ.

עסק כל העולם⁸⁴ אלא לדעת את הוי' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים⁸⁵ וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם כו' בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות חגה"ש תשכ"ה: ד' אייר תשמ"ג)

(84) לכאורה כוונתו ברורה — כל העמים (משא"כ „חכמים כו' וישיגו כו'“ (דלקמן) שזהו רק „ישראל“) וכ"מ גם בכתוב שמביאו לראי' ומלאה הארץ דעה' —

חידוש גדול. וראה רמב"ם שם ספי"א. וראה לקמן ע' 179. לקו"ש חכ"ז ע' 246 ואילך.

(85) ועיי' פרש"י שה"ש א, ב סד"ה כי טובים: . . נתן להם תורתו ודבר עמהם פא"פ כו' ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתרי' צפונותי' ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו.

און דורך מוסיף זיין אין ביידע סוגים, סיי בפנימיות התורה און סיי בנגלה דתורה, איז מען זוכה צו דעם גילוי פון תורתו של משיח, וואָס דעמאָלט וועט עס זיין באופן אַז „לא יהי' עסק התורה והמצות לברר בירורין כ"א ליחד יחודים עליונים יותר כו' והכל ע"י פנימיות התורה לקיים המצות בכוונות עליונות כו' ולכן יהא גם עיקר עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהן הנסתרים“⁷⁹,

ובלשון הרמב"ם⁸³ — אין זיין ספר, וועלכער איז „הלכות הלכות“, וועגן לימוד התורה בימות המשיח: נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח כו' כדי שיהיו פנוים בתורה וחכמתה כו' יהי'

(83) סיום וחותם ה' מלכים.

נשא

משא"כ לויטן צווייטן מדרש, איז די הקרבת הקרבן בשבת מלכתחלה גע- ווען רצוי ("כהוגן"), ווייל "אני אמרתי למשה כו".

אבער כד דייקת קען מען אויך לויטן ערשטן מדרש ניט לערנען, אז הקרבת הנשיא איז געווען אסור — ווייל ח"ו צו זאגן אז א נשיא וועט זיך פירן היפך הדין⁷; ועוד ועיקר — משה איז געווען דערביי, די כהנים האבן געטאן עבר- דתם ולוויים בדוכנם — און זיי אלע היפך הדין, אתמה!

מוז מען זאגן, אז אויך לויט דעם מדרש איז די הקרבה בשבת (מלכת- חלה) געווען על פי הציווי, נאך ווייל דאס איז געווען א הוראת שעה⁸ (וואס א חוץ דעם איין און איינציגן מאל איז עס א דבר האסור), ווערט עס אנגערופן „שלא כהוגן“⁹.

(7) ובפרט שלשון המדרש הוא „שעשו הנשיאים“, ולא שרצו וכיו"ב. וראה רש"י פרשתנו ז, י"ד (מספרי עה"פ. במדבר פ"ב, כא) ויקריבו הנשיאים כו' כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה. וראה ריטביא מ"ק שם ד"ה ביום: והנשיאים ודאי ע"פ הדבור עשו דלא סגי דלאו הכי כו'.

(8) לשון הראב"ע הנ"ל. ובגמרא (מנחות נ, סע"א ואילך) ופרש"י (פרשתנו ז, יד) — לענין סקורת הנשיאים שהובא במדרשים הנ"ל. וראה לקמן בפנים ובהנסמן לקמן הערות 11, 26.

(9) וע"ד לשון הש"ס (תענית ד, א) „שאלו שלא כהוגן“ שאיז דבר האסור.

ומש"נ הלשון „בזלם הקב"ה“, כי לפי מדרש זה ציווי ה' ה' (לא מציע, כ"א) מצד בקשתו כו' (ראה לעיל הערה 7). משא"כ להמדרש הב' „לא על פיו עשה שאני אמרתי כו“, שהקרבנו בשבת היתה לא מצד הנשיאים, כ"א שמלכתחילה „אני אמרתי“.

א. בנוגע דעם קרבן הנשיאים לחנוכת המזבח דורכן נשיא פון שבט אפרים, וואס זיין הקרבה איז געווען ביום השבת¹, שטייט אין מדרש רבה דפרשתנו (פרשה יג²): „שלשה דברים (ש)עשו הנשיאים שלא כהוגן וקבלם הקב"ה . . בכ"מ אין קרבן יחיד דוחה את השבת³ וכאן קרבן יחיד דוחה את השבת, הא' למדנו כמה קרבן נשיאים חביב לפני הקב"ה“.

אבער ווייטער (אין פרשה יד⁴) זאגט דער מדרש בענין זה: „שלא תאמר היאך חלל את השבת והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת, אמר הקב"ה לא על פיו עשה שאני אמרתי למשה כו“.

אין פשטות קומט אויס, אז לויטן ערשטן מדרש איז די הקרבה בשבת — מתחלה געווען בלתי רצוי („שלא כהוגן“), נאך בדיעבד, מצד דעם וואס „קרבן נשיאים חביב לפני הקב"ה“, איז „קבלם הקב"ה“.

(1) כמ"ש (פרשתנו ז, מח) ביום השביעי נשיא לבני אפרים גו', ואותו היום שבת ה'. ראה מ"ק ט, א. מדרשים שהובאו לקמן. רבותינו בכה"ת פרשתנו שם. וראה ראב"ע שם.

(2) ב (בסופר). ועד"ז בתנחומא פרשתנו כ. פסיקתא רבתי פ' ויהי ביום כלות.

(3) ועד"ז הוא בהמדרשים דלקמן. והוא כדעת הת"ק במשנה תמורה יד, א שדחית שבת תלו' בקרבן צבור וקרבן יחיד, משא"כ לדעת ר"מ שם. וראה לקושי ח"ח ע' 105 ואילך ובהערות שם. וש"נ.

(4) בפסיקתא שם „וקרבנו של נשיא דוחה את השבת“. ועד"ז הוא בתנחומא כאן: וקרבן של נשיא אפרים דחה את השבת.

(5) סיום זה ליתא בפסיקתא ותנחומא שם.

(6) א (בסופר).